

УДК 784(470+571):7.03:784(=161.2)

Р.Й. Калин

УКРАЇНЬСЬКА СПІВАЧКА ГАЛИНА ЧОРНОБА У СВІТОВОМУ МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРИ

Українська вокальна культура є тією духовною матрицею, з якої протягом століть проростають паростки у ряд західних і східних культур, яка народила сотні кращих співаків світу, які працюють в усіх куточках світу і представляють кращі світові оперні театри.

Відомими є осередки української культури в Канаді, США, з якими свого часу пов'язав долю знаменитий хор Олександра Кошиця та чимало вокалістів у країнах Західної Європи. Зокрема, прихистком для української культури стала церква святої Варвари у Відні, осередки у Празі, Лондоні, Варшаві і Кракові та ін.

У зв'язку з історичною ситуацією особливими стали зв'язки української співочої матриці з російсько-радянською імперською культурою. Взаємообмін – завжди добре, це той фактор, що збагачує обидві сторони. Проте, Україна у цьому процесі століттями виступала донором, і вітчизняні співаки ризикували втратити власну національну ідентичність, «розчинити» самобутній стиль у мультинаціональних конвергенційних процесах.

Уникнути вказаної загрози дозволяє національно-культурна діяльність митців, що привносять у «конвертований» мистецько-культурний простір та його вокальний модус нові самобутні грані, притаманні для «рідного вокального модусу». Попри усі складності залишатися українцем, берегти рідну культуру у світовому просторі – саме це знаменно демонструє Галина Черноба у Москві. Співачка з рівновеликою повагою плекає і українську, і російську культури – і батьківську, і ту, що протягом життя також стала рідною. Ця проблема є надзвичайно актуальною, а відтак – потребує мистецтвознавчого дослідження.

Дослідження діяльності українських співаків у Петербурзі та Москві протягом російсько-радянської імперської історії є надзвичайно складною проблемою, оскільки документальні матеріали ретельно приховувалися і приховуються далі в центрі колишньої імперії, а українське походження багатьох митців свідомо приховувалося. Не зважаючи на те, українськими музикознавцями В. Антонюк [2], Л. Горенко [6-8] та ін. проаналізовані архівні матеріали, що містять вагомні докази активної діяльності українських співаків у Москві та Петербурзі.

Із визначною співачкою Г. Чернобою, яка є берегинею українства у Москві, автор статті мала нагоду спілкуватися особисто, а також користуватися матеріалами з особистого архіву співачки й низкою публікацій [1; 9-15]. Тому вважаємо з доцільне оприлюднити результати власних спостережень.

Мета дослідження – показати постать Г. Черноби як української співачки у світовому контексті.

Г. Черноба (у російському варіанті – Черноба) (1948 р. н.) – заслужена артистка України та заслужена артистка Російської Федерації, солістка Большого театру в Москві.

Родина співачки належить до депортованих українців, що проживали на етнічних українських землях теперішньої Польщі і були виселені внаслідок сталінського поділу території Польщі після Другої світової війни. Після завершення школи вступала до університету на історичний факультет, працювала креслярницею на заводі. Але, як сказала Г. Черноба, «В Україні не співати – як не дихати». Звернулися до педагога Поліни Скибинської, яка готувала талановиту дівчину до вступу у консерваторію. Отож, творча біографія майбутньої співачки розпочалася у Львівській консерваторії ім. М. Лисенка, де навчалася у класі народної артистки України, професора Марії Байко (закінчила у 1975 р.).

М. Байко – знаний педагог, яка продовжила плеяду фундаторів львівської вокальної школи, серед яких – В. Висоцький. Ч. Заремба, А. Дідур, С. Крушельницька, а у другій

половині ХХ ст. – О. Карпатський, П. Кармалюк, О. Дарчук. М. Байко, навчалася в Одарки Бандрівської, що перейняла школу італійського «bel canto» в української співачки світової слави С. Крушельницької, яка бездоганно володіла вказаною школою.

Г. Черноба, володарка ліричного сопрано, ще під час навчання у Львівській консерваторії мала запрошення до Донецької опери (на прослуховуванні виконувала «Лист Тетяни» з опери «Євгеній Онегін» П. Чайковського), але потрапила до Большого театру СРСР. Співачка розповіла, що це здійснилося з «легкої руки» земляка Ю. Мазурка (також вихідця з родини депортованих українців), вже тоді знаного співака, направленого керівництвом театру для пошуку талантів в Україні.

Із Львівської консерваторії маестро відібрав Г. Чернобу та М. Костюк, які успішно пройшли конкурсний відбір до Большого театру СРСР.

Співачка згадує, що прослуховування проходило у Бетховенській залі в три тури (у вимогах – арія Чіо-Чіо-сан та інші твори), в якому взяли участь 180 осіб з усього СРСР. Комісія, до якої входили В. Атлантов, О. Огнівцев, Т. Мілашкіна, О. Образцова, Ю. Мазурок, О. Ведерніков та ін., відібрала чотири співачки – українки Ірина Журіна (харківська школа), Лариса Юрченко (київська школа), Марта Костюк та Галина Черноба (львівська школа).

У 1975-1977 рр. молода співачка пройшли стажування у студії при театрі. Відразу заспівала Тетяну; на сцені Кремлівського Палацу з'їздів дебютувала з партією Графині Чепрано, а перехідною до основного складу оперного стала Софія в «Семені Котко» С. Прокоф'єва: «Це все було моє: вишиванка, Україна, українські пісні...» – зізнавалася співачка [14].

Як розповіла Г. Черноба, у класі М. Байко вона отримала відмінну вокальну школу, основу на «гострому» та «політному» звуці, що йде від школи С. Крушельницької. Натомість у Москві молода співачка опанувала й іншу манеру – емоційне, широке дихання при опущеній гортані, при зібраному звуці, що демонструвала у той час І. Архипова.

Оволодівши майстерністю оперного співу, Г. Черноба 1977 р. була зарахована до трупи Большого театру СРСР, де виконала 35 провідних партій. Це героїні російських опер: Тетяна («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Ольга («Русалка» О. Даргомижського), Іоланта («Іоланта» П. Чайковського), Марфа («Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Земфіра («Алеко» С. Рахманінова); у західноєвропейській класиці створила образи Сюзання, Донни Анни, Мікаели, Віолетти, Недди, Фьорділіджі, Травіати, Оскара; у радянських операх – Софії («Семен Котко»), Луїзи («Дуенья»), Наташі («Війна і мир» С. Прокоф'єва) та ін. Виконувала партію Тетяни на прем'єрі опери «Євгеній Онегін» П. Чайковського; 1999 р. виконала партію Степаниди у прем'єрній виставі «Псковитянки» М. Римського-Корсакова, поставленої І. Шароєвим під орудою Є. Светланова [10] та ін.

Г. Черноба з гордістю і теплотою згадувала, що мала нагоду співати з І. Козловським, А. Солов'яненком, Ю. Мазурком, Ю. Григор'євим, В. Верестніковим, Ю. Гуляєвим. Працювала з режисером-постановником Б. Покровським, співпрацю з яким (результатом чого стали 8 партій), відмічає з особливою вдячністю, а також із диригентами Г. Рождественським, Є. Светлановим, Б. Хайкіним, М. Ермлером та ін.

Г. Черноба багато виступала як концертна співачка, концертувала у республіках СРСР та за кордоном – співала в «Ла Скала», виступала у США, Канаді, Японії, Італії, Великобританії, Фінляндії та ін. Зокрема, об'їздили 120 міст в Англії, виступаючи зі славетним українським тенором І. Козловським.

Сьогодні Г. Черноба викладає у музичному коледжі Московської консерваторії ім. П. Чайковського та проводить активну культурно-мистецьку діяльність української діаспори у Москві. Співачка відома співпрацею з такими мистецькими та громадськими організаціями як фонд ім. І. Козловського (почесним Президентом якого є Б. Руденко), Товариство любителів української музики, Українська народна хорова капела Москви під керівництвом В. Скопенка, Регіональна громадська організація «Українці Москви»; брала

участь в акціях Українського музичного салону у Москві та ін.

Г. Чорноба відома і співпрацею з Культурним центром України в Москві, на Арбаті, де була укладена традиція щомісяця проводити мистецькі зустрічі. Зокрема, співачка із захопленням розповідала про концерт із творів М. Лисенка, який представила в музичному салоні. Тут відбувалися ювілеї українців – зокрема космонавта М. Поповича та ін., виступи українців – народних артисток України М. Стеф'юк, Л. Юрченко, багатьох хороших та інструментальних колективів тощо.

В акціях Культурного центру мали нагоду виступати як імениті, так і молоді співаки Большого театру – народні артисти Росії О. Ворошило, І. Журіна, А. Зайченко; лауреати міжнародних конкурсів С. Мавнуков, К. Головльова, М. Гужов, О. Околишева, С. Гайдей та ін. У концертній залі центру звучала музика А. Кос-Анатольського, Є. Козака, Д. Задора, М. Колесси, М. Скорика, Є. Станковича, Л. Дичко, В. Сильвестрова та інших українських композиторів; у програмах взяли участь російські драматичні актори, народні артисти Росії О. Філіпенко, О. Голобородько, В. Івченко, А. Ліванов, заслужений артист України О. Парра та ін. «Усі вони виступають у нас українською мовою тому, що справжнім хазяїном сцени Культурного центру є українське слово, українська пісня» – написав у книзі про Культурний центр України в Москві його генеральний директор В. Мельниченко [11; 305]. А Г. Чорноба свого часу висловилася так: «Ми щасливі з того, що в Москві діє такий чудовий Культурний центр України... Його добре знають в Москві... тут дуже приємно, тут гарна аура... Дай Боже, щоб ми обростали хорошими людьми, щоб до нас приходили талановиті виконавці...» [12; 445].

Співачка зберігає теплі стосунки з Україною – мистецькими та культурно-громадськими організаціями Львова, як депортована українка – з товариством «Холмщина» у Луцьку, де також виступала в обласному музично-драматичному театрі ім. Т. Шевченка, музичною громадськістю інших українських міст.

Показовим для розуміння національно-культурної позиції Г. Чорноби є відгук прес-служби Бібліотеки української літератури у Москві про її участь у «Пісенних вечорницях» 2010 р.: «Незвичайним стало чергове зібрання клубу «Пісенні вечорниці», що майже два роки діє при Бібліотеці української літератури. Цього разу з аматорами співу, шанувальниками української пісні, що зібралися у Великій залі БУЛ, творчо спілкувалася відома співачка – солістка Великого театру, заслужена артистка Російської Федерації та України Галина Чорноба. В зустрічі, присвяченій 65-й річниці перемоги у Другій світовій війні, взяли участь також талановиті вихованці Галини Йосипівни – студенти Московської консерваторії ім. П. Чайковського. В їх чудовому виконанні прозвучали й класика російських, українських та зарубіжних композиторів, і численні українські народні пісні, а лейтмотивом концертної програми стали твори на воєнну тему... Справжнім відкриттям для гостей стало знайомство з чудовими юними співачками, що входять у велике мистецтво з-під крила своєї наставниці. Особливо зворушило те, з якою проникливістю, глибоким відчуттям мелодії та змісту виконують ці російські дівчата українську народну пісню. Звичайно ж, у цьому чи не чільна заслуга й їх наставниці – Галини Чорноби, яка сама є не лише глибоким знавцем, але й талановитим популяризатором українського музичного мистецтва в Росії» [13].

Як співачка з великим досвідом, Г. Чорноба стверджує, що внаслідок мелодійності української мови, пов'язаної з великою кількістю голосних звуків, український репертуар розвиває навички виконання кантিলени. Відтак, як педагог, вона своїм учням з цієї дидактичною метою дає вивчати арії з українських опер, народні пісні. В результаті російські студенти, серед яких – і етнічні росіяни, і представники народів Азії, що мають свою виконавську специфіку, пов'язану з мовними особливостями, знайомляться з українською пісенною спадщиною, що сприяє і зближенню вокальних шкіл, і національних культур.

Тож творчість Г. Чорноби демонструє поєднання модусів української (львівської) і

російсько-радянської (зосередженої у Большому театрі СРСР) вокальної культур, а також творення нового культурного поля шляхом інтеграції «рідного» вокального модусу та національної культури у «конвертований» (російський) мистецько-культурний простір. Співачка є однією з тих особистостей, які бережуть українську пісенну культуру і підтримують осередки національної ідентичності у світовому культурному просторі.

Примітки

¹ Іван Грозний – В'ячеслав Почапський, Токмаков – Леонід Зімненко, Матуте – Олег Біктімiров, Михайло Туча – Павло Кудрявченко, Ольга – Марія Гаврилова, Степанида – Галина Чорноба, Власівна – Галина Борисова, Перфілівна – Олена Новак.

Список використаної літератури

1. *Актеры и роли* // Театрально-концертная Москва. – 1983. – 28 апр. – 4 мая.
2. *Антонюк В. Г.* Исторична роль українських співаків у формуванні російської вокальної школи (XVII-XIX ст.) / В. Г. Антонюк // Материалы V Международного семинара «Вклад украинцев в русскую культуру». – 2005. – 25-28 мая / [под ред. Т. Н. Лебединской]. – С.-П., 2006. – С. 166–178.
3. *Асафьев Б.* Большой театр / Б. Асафьев // Большой театр СССР. III вып. / [ред.-сост. М. Чурова]. – М. : Сов. композ., 1981. – С. 191–214.
4. *Большой театр* : официальный сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bolshoi.ru>.
5. *Большой театр СССР*. III выпуск / [ред.-сост. М. Чурова]. – М. : Сов. композ., 1981. – 286 с.
6. *Горенко Л. І.* Про набори українських співаків до Придворної імператорської капели (XVII-XIX ст.) / Л. Горенко // Зб. наук. праць НДІ українознавства. – 2007. – Т. XIV. – С. 306–318 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.com.ua>.
7. *Горенко Л.* Роль українців у розбудові російської музичної культури XVII-XIX ст. (за матеріалами наборів співаків до придворної капели) / Л. Горенко // Музичне мистецтво і культура. Наук. вісник ОДМА ім. А. Нежданової : Зб. наук. праць. Вип. 7. – Ч. 2. – Одеса, 2006. – С. 212–220.
8. *Горенко Л.* Українські архіви у зібраннях Бібліотеки Російської Академії наук : (культурол. огляд) / Л. Горенко // Мистецтвознавчі зап. – 2007. – Вип. 11. – С. 117–125.
9. *Григорьев А.* Новое поколение Большого театра / А. Григорьев // Театр. Москва. – 1982. – 13-19 мая. – С. 5–7.
10. *Матусевич А.* Еще раз о «Псковитянке» / А. Матусевич [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rimskykorsakov.ru/pskovityanka-bt.html>
11. *Мельниченко В.* Флаг Украины на Арбате / В. Мельниченко. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2004. – 448 с. ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrcenter.org/Slovo/S11.doc>
12. *Мельниченко В.* Слово о Культурном центре // В. Мельниченко. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrcenter.org/Slovo/S11.doc>
13. *«Пісенні вечорниці» з Галиною Чернобою* / Прес-служба Бібліотеки української літератури у Москві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://do.gendocs.ru>.
14. *Федорченко В.* Театр – мой храм / В. Федорченко // Большой театр. – № 7 (2514). – 1999. – 11 марта.
15. *Шпиллер Н.* Галина Чорноба / Н. Шпиллер // Музыкальная жизнь. – 1981. – № 8. – С. 9.

Резюме

Розглядається діяльність української співачки в Москві Галини Чорноби. Окреслюється національно-свідома позиція митця.

Ключові слова: українська культура, світовий мистецький простір, конвергенція, вокальна школа, збереження національної культури.

Summary

Kalyn R. The Ukrainian singer Galyna Chornoba in a world art space

The activity of Ukrainian singer in Moscow Galyna Chornoba is discussed in the article. The national-conscious position of artist is approved.

Key words: Ukrainian culture, global art space, convergence, vocal school, preservation of national culture.

Аннотация

Рассматривается деятельность украинской певицы в Москве Галины Чернобы. Описывается национально-сознательная позиция певицы.

Ключевые слова: украинская культура, мировое художественное пространство, конвергенция, вокальная школа, сохранение национальной культуры.

Надійшла до редакції 30.12.2013 р.